СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ Й НАУКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 16

ISSN 2663-9718

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Факультет технологій та дизайну, *кафедра технологічної освіти*
Відділ технологічної освіти Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України
ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
Львівський медичний університет
Міжнародна благодійна організація «Лідер Якості»
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України
Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży (Польща)

Dragomanov Ukrainian State University
Faculty of technology and design, Department of technological education
Department of Technological Education of the Institute of Pedagogy
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
Subdivision “Lviv Educational and Scientific Center for Professional Education”
Danylo Halytsky Lviv National Medical University
SS of NULES of Ukraine “Berezhany Agrotechnical Institute”
Lviv Medical University
International charity organization “Leader of the Quality”
State scientific institution “Institute of Modernization of the Content of Education”
of the Ministry of Education and Culture of Ukraine
Lomza International Academy of Applied Sciences

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ Й НАУКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 16

MODERN TRENDS IN DEVELOPMENT OF EDUCATION AND SCIENCE: PROBLEMS AND PERSPECTIVES

COLLECTION OF SCIENTIFIC WORKS

Issue 16

Київ – Львів – Бережани – Ломжа
2025

Kyiv– Lviv – Berezhany – Łomża
2025

УДК: 37. 01 : 001

ISSN 2663-9718

Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та перспективи: зб. наук. праць / [гол.ред. Ю.І. Колісник-Гуменюк]. Київ – Львів – Бережани – Ломжа, 2025. Вип. 16. 332 с.

Головний редактор:
Колісник-Гуменюк Ю.І., доктор педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Редакційна колегія:
Кільдеров Д.Е., доктор педагогічних наук, професор (м.Київ, Україна)
Харламенко В.Б., кандидат педагогічних наук, професор (м.Київ, Україна)
Литвин А.В., доктор педагогічних наук, професор (м. Львів, Україна)
Руденко Л.А., доктор педагогічних наук, професор (м. Львів, Україна)
Жибак М.М., доктор економічних наук, професор (м. Бережани, Україна)
Олійник П.В., доктор фармацевтичних наук, професор (м. Львів, Україна)
Голіяд І.С., кандидат педагогічних наук, професор (м.Київ, Україна)
Шарлович З., кандидат педагогічних наук (м. Ломжа, Польща)
Копельчак М.П., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)
Чаплик В.В., кандидат медичних наук, доцент (м. Львів, Україна)
Гуменюк О.М., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)
Гуменюк В.В., доктор педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)
Гурська І.С., кандидат економічних наук, доцент (м. Бережани, Україна)

Технічна верстка:
Гуменюк В.В., доктор педагогічних наук (м. Львів, Україна)
Переклад англійською мовою:
Гуменюк В.В., Дубовик О.В. (м. Львів, Україна)

У збірнику наукових праць відомі дослідники, педагоги-практики середніх загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних навчальних закладів, працівники закладів вищої освіти I-II і III-IV рівнів акредитації висвітлюють теоретичні й прикладні аспекти впровадження сучасних інформаційних технологій та інноваційних методів навчання у підготовці кваліфікованих робітників, молодших спеціалістів, бакалаврів, спеціалістів і магістрів.

Статті збірника подано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Видання розраховане на науковців і педагогів-практиків загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, працівників інститутів післядипломної педагогічної освіти.

© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2025
© Відділ технологічної освіти Інституту педагогіки НАПН України, 2025
© ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти», 2025
© Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2025
© ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут», 2025
© Львівський медичний університет, 2025
© Міжнародна благодійна організація «Лідер Якості», 2025
© Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України, 2025
© Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, 2025
© Автори статей, 2025

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

УДК 364.1:351.74:323.25:338.98

Дубницька Олександра
викладач кафедри технологічної освіти
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Львівський навчально-науковий центр професійної освіти
Львів, Україна

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Анотація. *В статті розглянуто сучасний стан процесів соціальної безпеки в Україні та шляхи можливого покращення стану її забезпечення. Проаналізовано загрози соціальній безпеці в Україні під час повномасштабної війни та її наслідків, вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на систему забезпечення соціального захисту населення.*

Ключові слова: *безпека, соціальна безпека, державна політика, воєнний стан, соціальне забезпечення, соціальний захист населення.*

Dubnytska Oleksandra*, teacher*
Lecturer, Department of Technological Education
M. Dragomanov Ukrainian State University
Lviv Educational and Scientific Center of Vocational Education
Lviv, Ukraine

SOCIAL PROTECTION OF THE POPULATION IN WAR CONDITIONS: TODAY'S CHALLENGES

Annotation. *The article examines the current state of social security processes in Ukraine and ways to improve its provision. The threats to social security in Ukraine during a full-scale war and its consequences, the impact of external and internal factors on the system of social protection of the population are analyzed.*

Keywords*: security, social security, state policy, martial law, social security, social protection of the population*

Надання соціального захисту є важливою функцією держави. В Україні з початку повномасштабної війни велика кількість людей, які опинилася у складних соціальних умовах потребують забезпечення державою соціального захисту.

В Україні у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України був введений воєнний стан і проблематика щодо соціального захисту людини стала найбільш актуальною [6].

У тлумачному словнику зазначено, що безпекою є «стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує» [1]. Це визначення відображає основне уявлення про

безпеку як про відсутність загроз. Однак, на сьогоднішній день поняття безпеки можна розглядати за низкою напрямків. Передусім, це національна безпека, що включає заходи, спрямовані на захист держави від внутрішніх та зовнішніх загроз. До цього напряму належать питання військової безпеки, яка забезпечує обороноздатність країни, та невійськової безпеки, яка охоплює політичну, економічну, соціальну та інші аспекти.

Одним із найважливіших різновидів безпеки є соціальна безпека. Це поняття охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на захист добробуту громадян. Вона включає систему соціального забезпечення, охорону здоров'я, освіту, соціальні послуги та інші аспекти, що сприяють стабільності та розвитку суспільства. Соціальна безпека є фундаментом для гармонійного функціонування держави, забезпечуючи умови для розвитку кожного члена суспільства.

За останнє десятиліття розуміння соціальної безпеки в Україні суттєво трансформувалось у явище, яке в першу чергу пов'язується із захистом від тих загроз, які в життя кожного громадянина України принесла спочатку гібридна, а згодом і повномасштабна військова агресія російської федерації.

Російська агресія проти України наносить невимовних втрат – як людських, так і матеріальних. Українцям довелося зіткнутися із зруйнованою інфраструктурою, втратою житла, транспортних засобів, роботи, просто елементарних засобів для існування.

Беручи до уваги реалії сьогодення стосовно збройної агресії Росії, роль Збройних Сил України та інших військових формувань в обороні Української держави, її суверенітету, незалежності та територіальної цілісності держава зобов'язана мобілізувати всі доступні їй ресурси для посилення своєї обороноздатності та відсічі збройної агресії російської федерації проти України. Конституційний Суд України ухвалив низку рішень щодо соціального захисту осіб, які є важливими в контексті потреб воєнного стану в Україні [5]. Одним із таких рішень є Рішення від 06.04. 2022 № 1-р(II)/2022 (справа про посилений соціальний захист військовослужбовців) [2, с.147].

Міністерство соціальної політики ще на початку березня 2022 року розробило рекомендації щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. У них йшлося про спрощення та оптимізацію процедури надання окремих соціальних послуг. Однією із ключових методичних порад місцевим органам влади було зазначено про надання соціальних послуг **екстрено (кризово),** замість застосування повної процедури. Цей вид надання послуг дозволяє приймати рішення в**продовж доби** з моменту одержання відповідної заяви, звернення, повідомлення про необхідність надання допомоги особі.

В результаті уточнено, що соціальні послуги можуть надаватися екстрено (кризово) у разі існування загрози життю чи здоров'ю особи, та **під час дії надзвичайного, або воєнного стану в Україні,** або окремих її місцевостях. Окрім цього, до вже існуючих послуг, які надаються екстрено, під час воєнного стану додається ще послуги, які раніше надавалися через процедуру застосування випадку.

Також 14 квітня 2022 року Верховна Рада України прийняла зміни до ЗУ «Про соціальні послуги», якими спрощувала деякі норми для оптимізації надання соціальних послуг. А саме:

- збільшили повноваження місцевих органів влади: їм надали можливості визначати особливості порядку організації та надання соціальних послуг на території відповідної громади у разі введення надзвичайного або воєнного стану. Проте це не має суперечити логіці та нормам законодавства.
- соціальні послуги надаються екстрено (кризово) у період воєнного стану;
- особам (незалежно від їхнього рівня доходу), яким завдано шкоди пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією всі соціальні послуги надаються **безоплатно**;
- змінилося визначення сукупного доходу громадян для визначення малозабезпечених осіб. Відтепер середньомісячний сукупний дохід громадян визначається з урахуванням кварталу, а не шести останніх місяців (як це було раніше).

Також в серпні 2023 р. набув чинності наказ Міністерства соціальної політики «Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/ територіальної громади у соціальних послугах». У ньому викладена організація визначення потреб населення у соціальних послугах під час дії воєнного або надзвичайного стану, а також у перехідний період після його припинення. У Порядку враховуються всі зміни, які були прийняті в попередніх нормативно-правових актах.

Сьогодні існують законодавчі механізми, що дозволяють залучати представників недержавного сектору як надавачів соціальних послуг. Зокрема, шляхом соціального замовлення. Проте наявність законодавчих механізмів не дозволяє застосовувати його у повній мірі, оскільки залученість громадського сектору до надання соціальних послуг є слабкою. Наразі синхронізація зусиль державного та недержавного секторів, зокрема, спрямовані на фінансову підтримку громадських об'єднань осіб з інвалідністю, які можуть надавати соціальні послуги, на соціалізацію та інтеграцію таких осіб в суспільство. 27 січня 2023 року Уряд ухвалив постанову «Деякі питання надання фінансової підтримки громадським об'єднанням осіб з інвалідністю», яка надає можливість спрямувати

кошти державного бюджету на підтримку ГО, забезпечити прозорий механізм використання коштів і покращити надання соціальних послуг особам з інвалідністю. Також постановою встановлюються вимоги та критерії участі громадських об'єднань осіб з інвалідністю у конкурсі для визначення проєктів, на реалізацію яких буде надаватися фінансова підтримка [7].

Також, Міністерство соціальної політики України працює над тим, щоб люди старшого віку, особи з інвалідністю з числа ВПО, які втратили свій дім через війну, могли жити у комфортних умовах і залишатися частиною громади.

Оксана Жолнович, міністерка соціальної політики, в інтерв'ю телеканалу «Рада» в ефірі телемарафону "Єдині новини" зазначає: «Держава оплачує підтримане проживання або стаціонарний догляд в громадах, квартирах чи будинках. Також оплачується робота команди соціальних працівників, які забезпечують догляд в нових умовах, допомагають людям адаптуватися до життя, впоратися з побутом, з іншими необхідними потребами. Адже люди потребують такої підтримки» [4].

За результатами Четвертої швидкої оцінки завданої шкоди для відбудови та відновлення сектора соціального захисту України необхідно 39 мільярдів доларів США (Fourth Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment – RDNA4).

Звіт було підготовлено Урядом України, Групою Світового банку, службами Європейського Союзу та Організацією Об'єднаних Націй у співпраці з гуманітарними та розвитковими партнерами, науковими колами, громадськими організаціями та приватним сектором.

«RDNA 4 – це стратегічний інструмент для відновлення соціальної сфери України. Важливі не лише цифри збитків, а й долі людей, які через війну мають труднощі у доступі до соціальних послуг. Справедливе відновлення полягає у створенні сучасної інклюзивної системи соціального захисту, що відповідатиме потребам кожного українця. Наше завдання – забезпечити ефективну підтримку тим, хто її потребує найбільше, і гарантувати, що соціальна політика стане рушієм стійкості та розвитку суспільства», – зазначила Оксана Жолнович.

Вплив вторгнення російських військ в Україну є нерівномірним, і найбільше постраждали жінки, особи з інвалідністю, діти та молодь, внутрішньо переміщені особи та літні люди.

Від початку повномасштабного вторгнення кількість ветеранів війни значно зросла. Родини ветеранів стикаються з низкою труднощів, серед яких вимушене переселення, інвалідність, втрата житла, роботи або можливості навчання. Водночас багато ветеранів є економічно активними людьми працездатного віку.

Матеріальна допомога залишається однією з найактуальніших потреб ветеранів. Реабілітація поранених і травмованих ветеранів є серйозним

викликом. У відповідь Уряд України впроваджує низку ініціатив, зокрема підготовку фахівців із супроводу ветеранів та проведення заходів, спрямованих на глибше розуміння проблем і стану ветеранів та їхніх родин, що сприяє емпатії та підтримці.

Міністерство соціальної політики запровадило соціальну послугу соціальної адаптації ветеранів та членів їхніх сімей. Також для військових ветеранів та їхніх родин доступні 12 видів соціальних послуг, які орієнтовані на першочергову допомогу, реабілітація, протезування та забезпечення допоміжними засобами реабілітації, пенсійне забезпечення та соціальні стипендії [3].

Отже, пріоритетним напрямком розвитку соціального захисту в Україні під час війни є забезпечення максимально можливої стабільності громадського життя. Однак, п**орядок визначення потреб у соціальних послугах під час воєнного стану потребує доопрацювання.** Адже згідно з процедурою, щомісячний аналіз щодо забезпечення осіб соціальними послугами здійснюється тільки для екстрених послуг. Водночас, дані щодо інших послуг не уточняються у період воєнного стану. У тилових громадах збільшилася кількість внутрішньо переміщених осіб, які потребують різні соціальні послуги, а активні міграційні процеси змушують проводити системний облік таких громадян, щоб визначити їхні актуальні потреби.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [гол. ред. В. Т. Бусел, редактори-лексикографи: В. Т. Бусел, М. Д. Василега-Дерибас, О. В. Дмитрієв, Г. В. Латник, Г. В. Степенко]. Київ: Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.

2. Городовенко В. Соціальний захист людини в умовах воєнного стану: підходи Конституційного Суду України : збірник тез доповідей *Шостої Міжнародної науково-практичної конференції «Адміністративна юстиція в Україні: проблеми теорії та практики*» (м. Київ, 06 липня 2023 р.) / Верховний Суд [та ін.]. Харків : Право, 2023. С. 147-148.

3. Жолнович О. 6 Березня 2025, Головні новини. https://www.msp.gov.ua/news/24547.html

4. Жолнович О. 17 Березня 2025, Головні новини. https://www.msp.gov.ua/news/24573.html

5. Конституція України від 28.06.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 14.04.2023).

6. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 64/2022 : затв. Законом України від 24.02.2022 р. № 2102-IX, зі змінами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text (дата звернення: 14.04.2023).

7. https://parlament.org.ua/analytics/soczialni-poslugy-v-umovah-vijny-novi-zminy-ta-vyklyky.